

nagrajsao. Tu u dvorani, gdje danas vise slike zagrebačkih načelnika, tu je nekada bilo predstava, većinom u njemačkom jeziku, nekoliko u francuskom, a po koja ta i u hrvatskom, tu je i Karl Graf Khuen, kasniji glasoviti ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije glumio, da doskora zaglumi onako vehementno i na banskoj stolici.

Dakle, kako se vidi po svem, ovdje iznesenom, naliči sadanje stanje napadno onom od godine 1866...! »Mjerodavni« faktori i faktorčići zamišljaju ovakovo rješenje: Stari Umjetnički paviljon neka bude Gradska knjižnica. Muzeju neka se dade ili Popov toranj sa školom ili zgrada stola sedmorice, baš onaj nekadašnji Narodni dom, gdje je muzej narodni zasnovan i odakle je premješten. Ovi predlozi veoma podsjećaju na onaj lijepi predlog iz god. 1867, da se gimnazija preseli u zgradu magistrata, čim ovaj odseli u donji grad u svoju novu zgradu! Tek je jedan član sabora dobro slutio, da ta novogradnja neće biti prije 20 do 50 godina moguća, i »potrefio« je: danas je od onda prošlo skoro sedamdeset godina i sada se opet pretresa pitanje, ne bi li se zgrada sveučilišta — ona nekadašnja bolnica i fabrika duvana — pregradila u vijećnicu...

Već je god. 1866. u malom Zagrebu prigovarao sam Ivan Kukuljević tome, da se muzeji meću u tijesni gornji grad, a ne u donji, gdje će se život razvijati, dok gore zamire. Ja mislim, da je on to pravo iznesao: u Gornji Grad spadaju zgrade za centralnu upravu i ništa više, dok muzeji nisu samo naučni instituti, već posrednici s velikom publikom, pa se ne trebaju i ne smiju u zamrlj dio grada smještati. Mislim, da grad Zagreb ne treba svoj muzej držati niti u podrumu kao do sada, niti ga seliti u Gornji grad! Ta već god. 1866. traže preseljenje dolje, a god. 1878. žide se unatoč strahovite zlovolje biskupa

Strossmayera Jugoslavenska Akademija na Zrinjskom trgu, po odredbi gradskog zastupstva, koje je jasnije gledalo od Strossmayera i dr. Ise Kršnjavoga. Pa odmah se još prije potresa počelo s prenosom muzejskih objekata iz nekadašnje zgrade Narodnoga Doma. Jer nije svejedno, gdje se muzej postavi, da nebi postao mrtvorodenče ili »bezprizorni«... A Grad Zagreb ne treba se stidjeti svoje prošlosti i ako nije uvijek bila udobna i simpatična, dapače: Zagreb je uvijek iskreno vodio, a vodi i danas, pa mu nije nikada bila potreba, da išta od drugoga otme ili »uzajmi«!

Pa da ne duljim. Realan je predlog, što ga iznosim. Neka se pokuša podati dobrom arhitektu zadatak, da se stari Umjetnički paviljon preudesi za svrhe Gradskog Muzeja. I samo za taj cilj; nikakov kondominij i trpanje drugih instituta u jednu zgradu ne može ni jednoj instituciji koristiti. Predlog, da se paviljon prepusti za Gradsku Knjižnicu, mislim da je skroz nepraktičan. Tu valja potražiti drugi izlaz. A navod, da za knjižnicu ne treba nikakove pregradnje, posve je ishitren: treba i preudezbe i bit će troška, udesilo se za ovu ili onu instituciju. A najprije bi potrebno bilo, da se nađu sredstva, kako bi se novi Umjetnički paviljon, koji je imao biti već davno otvoren, dokrajči. Tekar onda se može govoriti o daljem radu. Nu svakako bi to i takovo rješenje bilo i za muzej najpodesnije i za grad Zagreb najdostojnije, svakako bolje od smještaja muzeja u Popovom tornju i škoi, jer taj predlog može staviti samo čovjek, koji nije muzealac. Bolji bi bio smještaj u sadašnjoj palači Stola Sedmorice, koja bi postala slobodna, kad se izgradi nova pravosuдна palača, no tko zna kada će to biti, sudeći po brojnim dosadašnjim primjerima...

Prof. Gjuro Szabó.

DR. SAFVETBEG BAŠAGIĆ

9. travnja 1934. umro je u Sarajevu dr. Safvetbeg Bašagić, poznat kao pjesnik, povjesnik, orientalist, kulturni radnik i političar. Bašagić je rođen 6. svibnja 1870. u Nevesinju u Hercegovini. Po ocu Ibrahimbegu potomak je Redžep-paše Nevesinjca, hercegovačkog namjesnika krajem XVII. i prvih godina XVIII. stoljeća, a po majci Almashanumi bio je praunuk Smailage Čengića. Bašagić je svršio u Sarajevu ruždiju i gimnaziju, a u Beču filozofiju. Studirao je orijentalne jezike i povijest (1895. do 1899.). Od srpnja 1900. do kraja 1906. predavao je arapski jezik u sarajevskoj gimnaziji. Iz službe je bio otpušten, jer nije bio u propisanom roku položio profesorski ispit.

Kako mi je pokojnik više puta pričao, otpustu je bio glavni razlog, što se on zamjerio L. von Thalloczy-u zbog radnje o Gazi Husrevbegu. Thalloczy je bio raspisao putem jednog časopisa nagradu za najbolju radnju o Gazi Husrevbegu. Bašagić je napisao i predao radnju, ali kad je saznao, da se s njim natječe i njegov djak Mehmed Spaho, on je povukao svoju radnju. To mu je Thalloczy zamjerio i istom 1911. izmirili su se njih dvojica, koji su bili još od milenijske izložbe u Budimpešti dobri prijatelji. Bašagić se vrlo lako rastao s ovom službom, jer za srednjoškolskog profesora nije bio ni rođen.

Čim je u siječnju 1907. primio dekret, ko-

jim je otpušten iz službe, zatražio je dozvolu za izdavanje političkog lista. I dok je čekao na rješenje molbe za tu dozvolu, poručivano mu je od Zemaljske vlade posredstvom direktora gimnazije Bedjanića i profesora istog zavoda Šukrije Alagića, da preda molbu i da će odmah biti vraćen u službu, ali on to nije htio učiniti. Tri mjeseca izdavao je i uređivao politički list »Ogledalo«. G. 1908. i 1909. živio je ponajviše u Beču i u Dvorskoj biblioteci proučavao orijentalne rukopise. Tu je završio i svoju disertaciju »Die Bosnier in der orientalischen Literatur«, na osnovu koje je promoviran 20. V. 1910. na čast doktora »ex lingvis islamiticis«.

Dok se Bašagić u Beču spremao radilo se u Zagrebu oko osnutka katedre za istočne jezike, a glavnu brigu oko toga vodio je sveučilišni profesor Klaić. Još od 1900. tj. od vremena, kada je Bašagić izdao svoju »Kratku uputu« Klaić nije puštao iz vida Bašagića. Filozofski fakultet bio je povjerio ovu stvar odboru u kojem su bili profesori dr. Kršnjavi, V. Klaić i dr. Florschütz. U ljetu 1920. ili 1921. pokazao mi je jednom prilikom Klaić jedan zapisnik ovoga odbora. Pored ostalog, dobro se sjećam, da je u njemu stajalo da se Bašagić nakon položenog doktorata uputi na jedno sveučilište u kojem postoji i katedra za orijentalne jezike i da se tamo habilitira za zagrebačko sveučilište. O tome svemu sporazumila bi se ova dva sveučilišta. Klaić je ovo sve činio po prethodnom sporazumu s Bašagićem. Bašagić je bio počeo sakupljati i najpotrebnija djela za orientalistički seminar. Posve je jasno što je baš Klaić nastojao oko osnutka ove katedre, jer bez poznavanja orijentalnih jezika ne da se potpuno obraditi ni povijest onih hrvatskih krajeva, što su stoljećima bili pod turskom upravom, a poslužila bi katedra i za izučavanje hrvatskog jezika.

Rad ovoga odbora prekinuše izbori za bosanski sabor, Banja Luka izabrala je Bašagića svojim zastupnikom 1910. Tako se pokojnik nađe iznenada na polju politike za koju nije imao ni iz daleka one sposobnosti i sprema koliko za nauku. Ovo je za Bašagića a još više za znanost bila nesreća. I sam je Bašagić kasnije često puta požalio, što se tako desilo. U dva zasjedanja bio je potpredsjednik, u dva predsjednik sabora. Kao predsjednika zatekao ga je početak rata 1914. i potom slom Habsburške monarhije. Od 2. prosinca 1919. do 18. svibnja 1927. bio je kustos zemaljskog muzeja u Sarajevu, i u tom je svojstvu radi bolesti umirovljen. Još od 1920. počeo je poboljšivati a 1926. nađe na postelju, da se nikada više ne dignu. Upravo stoički podnosio je tešku bolest.

Ovdje ćemo se osvrnuti na Bašagićev rad

na poju historiografije i orientalistike. »Najstariji ferman begova Čengića« prva je znamenitija radnja Bašagića iz bosansko-hercegovačke prošlosti (Glasnik z. muzeja 1897., str. 437—446, a »Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und der Hercegowina« VI, (1899), str. 478—486). God. 1900. izađe u Sarajevu u vlastitoj nakladi njegova »Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine (1463. do 1850.)«. Tu je obrađena politička povijest ovih zemalja, a u dodatku je u glavnim potezima prikazana Herceg-Bosna i istočna prosvjeta (str. 189—215). Onovremenoj upravi nije bilo po volji ovo djelo. Preko pola knjige bio je preveo na njemački Hermann Tausk i morao je daljni rad obustaviti po nalogu baruna Kutschere, civilnog adlatusa poglavice zemaljske vlade. To se isto desilo i sa turski pisanom »O povijesti Bosne« Salih eff. Muvekitova, koja nije ni tiskana, a rukopis je vlasništvo Zemaljskog muzeja. I njemački prevod Muvekitova djela vlasništvo je istog zavoda. Bašagić se dobro poslužio Muvekitom pri izradi »Kratke upute«. U zadnje doba života često je Bašagić požalio što mu ne će biti suđeno da ovo djelo pretrađeno i popunjeno ponovo izda. God. 1907. izašla je njegova monografija »Gazi Husrevbeg«, napisana u spomen 400-godišnjice dolaska u Bosnu. Dok »Kratka uputa« i pored Prelogove »Povijesti Bosne« nije ostala bez vrijednosti, Bašagićeva je »Husrevbega« potpuno zasjenio Truhelka svojom monografijom, koja je izašla 1912. »Najstarija turska vijest o Kosovskom boju« (Glasnik z. muzeja, Sarajevo 1924., str. 95—100) posljednja je radnja Bašagićeva, koju ovdje ne treba mimoići. To je nov i interesantan podatak o boju na Kosovu 1389., a potječe iz rukopisa savremenoga turskoga pjesnika Ahmedije. Ovim je Bašagić potaknuo i g. sveučilišnoga profesora dr. Ferdu Šišića na članak »Nov prilog o Kosovskom boju« (»Starohrvatska Prosvjeta«. Nova Serija I., 1—2, str. 90—97).

Pomenute je radnje mogao napisati Bašagić, jer je bio dobar poznavalac istočnih jezika. Ali i njegov rad na polju orientalistike vezan je uz naše ljude i krajeve i nikada ne prelazi preko granica svojih zemalja. Njegova disertacija »Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti« (Glasnik z. muzeja 1912., str. 1—88 i 295—390) i kao separat) povijest je književnog rada naših ljudi na istočnim jezicima od XV. stoljeća do 1878. Već spomenuti dodatak »Kratkoj uputi« predradnja je za ovo djelo. Ovo su ujedno i glavni njegovi radovi. U istom časopisu objelodanio je 1916. (str. 207—290). »Bopis orijentalnih rukopisa moje biblioteke«. Tu je opisao 349 kodeksa po uzoru kataloga bečkih i drugih biblioteka. Bašagić je kanio nastaviti s izdavanjem ovakvih kataloga, te je bio i započeo s bibliotekom ze-

maljskog muzeja u Sarajevu i Bosansko-hercegovačkog instituta za proučavanje Balkana, ali je taj posao prekinuo poradi bolesti. Ova Bašagića biblioteka, u kojoj ima upravo dragocjenih djela, danas je vlasništvo sveučilišta u Bratislavi. Kad se kod nas nije našao kupac, prodao ju je pokojnik čehoslovačkoj vladi, kad je bio u najtežem materijalnom stanju i kad je mislio da bolesti ima lijek.

Prateći rad evropskih orijentalista bio je Bašagić odlučio osnovati društvo za izdavanje tekstova i — po mogućnosti — prevoda djela svojih uži zemljaka. Bio je sastavio i pravila za ovo društvo, ali ga u tome ometaše teška ratna vremena i poratne prilike. Na ova plemenita zamisao nije ipak ostala bez ikakva rezultata. God. 1919. izišao je u Glasniku zemaljskog muzeja u Sarajevu (str. 165—179) prevod djela »Nizam ul alem« (Temelji mudrosti o uredbi svijeta), što ga je 1595. napisao Hasan Kafi iz Prusca i predao sultanu Mehmedu III. Iz ovog opsegom malog i sadržajem velikog djela vide se početci propadanja osmanlijskog carstva. Prevedeno je na njemački i francuski.

God. 1915. prikupio je ogroman materijal za rječnik turcizama, arabizama i parsizama u hrvatskom jeziku, koji bi valjalo srediti i izdati.

Posljednje mu je djelo »Hrvati Bošnjaci i Hercegovci u turskoj carevini« izdala Matrica Hrvatska 1931. To je u neku ruku nadopuna »Kratkoj uputi« i »Bošnjacima i Hercegovcima u islamskoj književnosti«.

Bašagić je stekao lijepih zasluga za poznavanje naše političke i kulturne povijesti, i to mu niko ne može poreći. Poznavanje orijentalnih jezika omogućilo mu je, da je mnoga pitanja osvijetlio s posve drugih gledišta i u tome je naročita vrijednost njegovih djela. Dosta je toga, što je zbog ogromnog materijala samo dotaknuo ili samo nabacio, a na nasljednicima je, da to potpuno osvijetle. Uvjeren sam da se za nauku nije mogla desiti Bašagiću u životu, osim teške bolesti, veća nesreća, no je njegovo stupanje među aktivne političare. Da je pokojnik mjesto toga zasio na stolicu sveučilišnog profesora, bio bi njegov naučni rad mnogo obilniji, a uz to bi bio odgojio makar jednog čovjeka, koji bi mogao popuniti prazninu, što je nastala njegovom smrću.

Povodom Bašagićeve smrti donijeli su mnogi naši listovi i časopisi uobičajene članke, kakvi se pišu ovakvom zgodom. »Novi Belar« posvetio je tom zgodom tri broja (19—21) Bašagiću. Tu je ocrtan i kao pjesnik

Hamdija Kreševljaković

IV. MEĐUNARODNI KONGRES BIZANTOLOŠKIH STUDIJA U SOFIJI

Na zaključnoj plenarnoj sjednici III. bizantološkog kongresa g. 1930. u Ateni, za velikim odobravanjem primljen je predlog bugarskih učesnika, da se idući kongres priredi u Sofiji g. 1933. Opšte prilike su skrivile, da je kongres održan tek godinu dana kasnije a s obzirom na kongres slavista u Varšavi, priređen je u mesecu septembru. Bizantološki kongres bio je odlično posećen sa strane evropskih i američkih delegata, predavača i članova. Treba unapred istaći, da je kongres vanredno uspeo zahvaljujući odličnoj organizaciji sa strane priređivača. Besprikorno funkcionisanje čitavog kongresnog aparata, ljubazna gostoprимnost Bugara i njihova obazrivost prema pojedincima svakome članu kongresa ostala je zaceo u najljepšoj uspomeni.

Teški zadatak organiziranja kongresa bio je u rukama odbora, čiji pretседnik je bio g. prof. V. N. Zlatarski a tajnik i ujedno duša svega organizatorskog rada g. prof. B. Filov. Za vreme trajanja samoga kongresa bila je u zgradi Universiteta smeštena kongresna kancelarija pod vodstvom mladoga i delikatnom poslu savršno dorasloga dr. Peteva. Tako je u pogledu tehničkoga funkcionisanja pokazao sofijski kongres vrlo lep napredak.

Od evropskih država putem delegata bile su zastupljene ove države Nemačka, Austrija, Belgija, Bugarska, Danska, Španija, Francuska, Velika Britanija, Grčka, Nizozemska, Magjarska, Italija, Poljska, Rumunjska, Čehoslovačka, Jugoslavija i Turska, a sem toga bile su zastupljene Sjedinjene države (Severne) Amerike i Američka škola klasičkih studija u Ateni. Najveći broj delegata i članova su poslale susedne države Jugoslavija, Rumunija i Grčka, u kojima su se bizantinske studije u posleratnim godinama vanredno razvile. Kao za ove države karakteristično je za sve ostale, da su izostali najstariji reprezentanti struke. Tako na pr. zbog bolesti nisu došli ni Ch. Diehl, ni G. Sotiriu; nije prisustvovao ni J. Strzygowski, koji je bio najavljen. Najstariji zastupnici su bili svakako G. Millet i A. A. Vasiljev. U jugoslovenskoj delegaciji su bili iz Beograda gg.: dr. V. R. Petković, dr. V. Čajkanović, dr. M. Budimir, St. Dimitrijević, dr. L. Mirković, G. Ostrogorski, ing. B. Nestorović, dr. V. Solovjev, dr. V. Mošin, ing. G. Bošković, Đ. Mano-Zisi; iz Zagreba: dr. F. Šišić, dr. S. Ivšić, dr. G. Novak, dr. V. Hoffiller, dr. P. Skok i dr. Majnarić; iz Ljubljane: dr. Iv. Cankar, dr. M. Slavič, dr. M. Kos, dr. V. Korošec, dr. B. Saria, dr. N.